

PROVOCĂRI ISTORICE ȘI GEOGRAFICE ALE TOPONIMIEI

VLAD COJOCARU*

0. Ideea acestei cercetări¹ ne-a fost sugerată de o speță mai mult decât interesantă, am crede noi unică, identificată și ilustrată printr-un document de prof. Stelian Dumistrăcel într-un studiu mai vechi despre entopicele *puț* și *fântână*. Acesta realizează în studiul *Rolul variabilei geografice: „lacul” de lângă puț* o excelentă analiză a răspândirii în spațiul lingvistic dacoromân a entopicelor de origine latină *puț* și *fântână* și ne oferă și o exemplificare a speței discutate de noi mai jos, și anume refuzul referentului geografic – de obicei din motive de proprietate, în litigii iscate în această privință – prin negarea toponimului. În documentul analizat de profesorul și cercetătorul ieșean avem o situație mai provocatoare decât simpla negare vehementă și totală a toponimului, și anume o punere în discuție a apelativelor de la baza unor toponime, o analiză semantică a acestora, unică, neatestată de noi în alte surse.

În documentul citat de S. Dumistrăcel, cuprinzând „o hotarnică din 1803, referitoare la moșiile Holboca, Tomești și Cristești, ținutul Iașului”, se face trimitere la un alt document mai vechi, de la Duca Vodă, ca punct de sprijin al petentului în încercarea sa de a-și apăra proprietatea. Pentru claritatea expunerii cazului și acuratețea comentariilor cităm din studiul menționat atât fragmentul din document, cât și analiza profesorului ieșean:

„Tradiția utilizării termenului *puț* până în secolul al XVII-lea în cea mai mare parte a Moldovei, reprezentând sudul acestei provincii, se confirmă datorită precizărilor terminologice ce se găsesc într-o hotarnică din 1803, referitoare la moșiile Holboca, Tomești și Cristești, ținutul Iașului. Față de interpretarea, la 1803, de către una din părțile în litigiu, drept *fântână*, a unui reper numit într-un ispisoc de la Duca Vodă, din 1671, *puțul lui Ionașcu Roșchilă*, se simte nevoia să se precizeze sensul apelativului *fântână* (‘izvor amenajat’), semnificația unui toponim format de la acesta și diferențele față de *puț*, *izvor* și *șipot*: «precum în urma aceluia ispisoc să vede că s-au făcut multe

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, str. Th. Codrescu, nr. 2, Iași, România.

¹ Care a fost prezentată într-o primă variantă sub forma unei comunicări susținute la cel de-al IV-lea Simpozion național „Toponimia între istorie, geografie și lingvistică”, Iași, 4 mai 2017.

fântâni de la care au luat numire și valea, numindu-se Valea Fântânelilor, căci fântână este aceea care curge apă din trânsa, iar care este adâncă și să scoate apă cu cârligul să numește puț, iar care este fără ghizdele sau fără budăi să numește izvor, cum și care este din costișă să numește șipot» (URICARIUL, XXV, p. 255; cf. și 252). Chiar dacă confuzia se făcea intenționat, este de presupus că la 1803 *puț* avea altă situație în vocabularul curent din această zonă (față de anul 1671), pentru ca o astfel de substituție să aibă o minimă acoperire, contestată în spiritul tradiției: «de la fântână [hotarul] merge drept pe vale la puțul lui Ionaș[u] Roșchilă, pre care puț dumnealui vornicul vra să-l numească fântână, care de-ar fi fost fântână ar fi numit-o și ispisocul fântână, iară nu puț, care puț niciodată nu se poate numi fântână fiind adânc, și este vederat precum îl adiverește ispisocul, căci când în ispisoc ar fi zis amândurora fântâni ar fi fost pripus că au fost puțuri și le-au zis fântâni; dar de vreme ce ispisocul face deosebire zicând întâi fântână și apoi puț, nu mai rămâne nici un prepus» (p. 256; cf. 258: «drumul... în loc să meargă la fântâna lui Mihai, merge la puțul lui Roșchilă, care are deosebire»)» (Dumistrăcel 1983–1984: 156–157).

Este adevărat că respectiva contestație se făcea în numele unei tradiții – am adăuga și în numele dorinței proprietarului de a păstra nealterate reperele hotarnice străvechi, din nevoia de a-și apăra integritatea proprietății. Se alegeau, pe cât se putea, semnele statornice, cum consemnează același document la pagina 258, printre acestea numărându-se și toponimele.

Înainte să ilustrăm cu alte exemple extrase din documente situația în care un litigiu de proprietate se încearcă a fi rezolvat printr-o dispută terminologică, reamintim și comentariul cercetătorului studiului citat mai sus la speța relevantă în acest document:

„... aria nordică a inovat, *fântână* căpătând aici sensul ‘puits, Brunnen’. Raporturile dintre *fântână*, pandaco-românesc, și *puț* aduc, astfel, aspectul semantic în discuția asupra elementelor (lexicale) de origine latină distribuite complementar pe teritoriul dacoromânesc, deschisă de Sextil Pușcariu pornind de la *varză – curechi* și *rinichi – rărunchi*” (Dumistrăcel 1983–1984: 157).

1. *Wörter und Sachen* este o orientare lingvistico-etnografică ce propune studierea simultană a cuvintelor și a obiectelor desemnate (Coșeriu 1994: 51). În toponimie obiectele desemnate negrupându-se în clase (raportul de desemnare trimițând la obiecte individuale), denumirile par mai legate de *res* decât de *verba*, adică mai curând de realități concrete, individuale, decât de utilizarea cuvintelor într-un sistem. Dar uneori materialul lingvistic (toponimic), adică atestările te obligă să găsești mai degrabă o soluție în sistemul lingvistic decât în *realia*, în lumea desemnatelor geografico-istorice. Aici apare în prim-plan calitatea de lingvist a toponomastului.

2. Vom trece în revistă câteva provocări istorice și geografice puse în calea toponimiei, cu rezolvări care necesită și expertiza lingvistică, pe lângă recurgerea la informațiile istorice și geografice.

2.1. Dintre provocările geografice consemnăm câteva. Muntele *Suhardul Mare* din masivul Suhard nu este cel mai înalt din masivul menționat, așa cum

ne-am aștepta, ținând cont și de alte vârfuri ale masivului, Vârful Omului sau Țibăul. Pe de altă parte, chiar judecând lucrurile doar în cadrul câmpului toponimic, *Suhardul Mic* sau *Suhărzelul* din același masiv nu este mai mic decât cel mare – în unele hărți, ultimul munte este notat cu trei cote corespunzând celor trei vârfuri care alcătuiesc Suhardul Mare, respectiv 1297m, 1326m și 1425m, cu numele respectiv fiind desemnat cel din mijloc (Popescu-Argeșel 1983). Interpretând *ad litteram* informația geografică, Suhardul Mic, înalt de 1403m, trebuie să fie mai mic, după cum ar indica denumirea, decât Suhardul Mare, înalt de 1326m.

O altă problemă inițial geografică ne-o pune hidronimul *Sunători*, desemnând un afluent drept al Bistriței, lângă Vatra Dornei. Același nume desemnează, după informația dată de geografi, și niște chei pe pârâul omonim, alături de un munte de la obârșia sa, adăugând noi și un sat la gura pârâului (TTRM, I₂, 1130/2). Conform informației geografice, albia pârâului în pantă accelerată are repezișuri și cascade care fac ca acesta să aibă o curgere zgomotoasă; zgomotul produs de apă se aude până la o distanță de 0,5 Km (Tudose 2012: 305). Primul semn de întrebare apare dacă judecăm forma numelui care desemnează cheile și pe care ne-o oferă sursa geografică, și anume *Cheile Sunătoriului*: dacă motivația numelui ar fi dată de cascadele aflate în număr mai mare pe pârâu – adică o „pluralitate” de obiecte geografice desemnate – ne-am aștepta la o formă de tipul **Cheile Sunătorilor*, fără a mai comenta și forma desinenței de plural.

Continuând cu dilemele geografice, putem trimite și la paradoxul, dintr-o perspectivă pancronică, discutat și explicat anterior, referitor la faptul că actualul pârâu Sagna de lângă Roman se varsă în fostul pârâu Sagna, la confluența cărora se află fostul și actualul sat omonim (Cojocaru 2015: 76–78).

În sfârșit, dacă în loc de forma așteptată *Dealul Schitului* ne este oferită forma *Dealul cu Schitul*, această aparentă schimbare a centrului de greutate al câmpului nu ridică o problemă în planul geografic – ce a fost mai întâi, dealul sau schitul? –, ci în cel denominativ: evident că mai întâi a fost, probabil, dealul, dar primul numit a fost schitul, în raport cu care este identificat și dealul.

2.2. Nici provocările ridicate de sursele istorice nu lipsesc, ele coexistând, de fapt, cu cele geografice. Astfel, mahalaua târgului Siret, numită *Siretul Vechi*, nu este veche, denumirea fiind atestată târziu, la sfârșitul secolului al XVIII-lea. S-ar putea ridica problema dacă ea reprezintă acea parte a unui oraș actual numită *Alte Stadt*, centrul vechi, luând în considerare realitatea geografică a unor porțiuni de cursuri vechi, părăsite ale râului Siret, pe de o parte, ca și poziția geografică a mahalalei în discuție, și anume în partea estică a târgului, spre râul Siret. Păstrând perspectiva diacronică, putem reformula aici din punct de vedere istoric problema Sagnei actuale care este diferită de Sagna din trecut.

Judecând iarăși numai din punct de vedere istoric apariția atestărilor pentru satul Sasca din comuna Cornul Luncii, județul Suceava (TTRM, I₂, 1023/1-2), am fi puși în situația paradoxală de a imagina o relație directă între o *Sasca Mică* și *Sasca*

Veche, prima desprinzându-se la 1887 din *Sasca*, devenită *Sasca Veche* din 1892. Este drept că în același an, 1887, apare pentru prima oară și varianta denominativă normală *Sasca Mare* pentru ultima, variantă care se va impune în sursele administrative ulterioare începând abia din 1904, astfel încât la 1925 se creează aparența că satul *Sasca Mare* intră în relație directă cu o *Sasca Nouă* care se desprinde din acesta. Pe scurt, cronologia atestărilor ar putea sugera faptul că la 1887 *Sasca Mică* este numită astfel, pentru că nu este *Veche*, iar la 1925 *Sasca Nouă* este numită astfel, pentru că nu este *Mare*. Pentru a completa tabloul confuz schițat până aici, atestările ne mai oferă și varianta normală *Săscuța* pentru *Sasca Mică*, dar și cea redundantă *Săscuța Mică*. Explicația fenomenului constă în aceea că probabil cele două variante sinonimice *Sasca Veche* și *Sasca Mare* au coexistat mereu din momentul apariției lor motivate de desprinderea unei părți sub un nou nume, *Sasca Mică*, doar hazardul atestării lor alternative în sursele administrative provocând impresia de confuzie denominativă.

O provocare istorică în limitele normalului ar fi lupta istoricilor cu locurile nenumite încă. Dăm doar un exemplu din seria lungă a unor astfel de cazuri: popa Ioil primește în anul 1434 „o pustie, la Cârlișătură, unde este fântâna de lângă Balosin, peste Diba” pentru a-și întemeia o mănăstire (DRH, A, I, 183). Avem aici o cascadă de locuri fără nume, într-o încercare de identificare prin raportare reciprocă a cel puțin trei referenți geografici:

– „[unde este/a fost] Balosin” – o posibilă așezare care așteaptă să fie denumită. Editorii documentului nu identifică nici un sat **Balosinești* apărut, eventual ulterior, în această zonă;

– „fântâna de lângă Balosin” – o posibilă viitoare Fântână (de lângă/a) *Balosinești*(lor);

– „o pustie” – care este în căutare de un nou reper pentru a fi identificată;

– „o mănăstire” – posibila **Biserică/Mănăstire* a lui Ioil.

2.3. O speță a provocărilor istorice care face trecerea spre planul toponimic, plan în care vor putea fi explicate toate paradoxurile aparente extrase din sursele geografice și istorice, este încercarea de refuzare a referentului geografic prin negarea numelui, categorie adusă în discuție la începutul acestor rânduri.

Am relevat existența acestei spețe încă din 2005 (Cojocaru 2005: 34–35). Adăugăm aici câteva noi exemple care ilustrează sugestiv și o anumită dinamică din cadrul unui câmp toponimic, și anume extinderea câmpurilor toponimice prin atragerea de referenți geografici noi și prin crearea de noi categorii toponimice prin procesele deja cunoscute, de polarizare, diferențiere, extensie sau restricție (v. Moldovanu 2010: 16–20).

Astfel, pe la 1637 se hotărăște siliștea Avrămeștilor de lângă Târgul Frumos, siliște din care vornicul Neaniul vrea să desprindă pentru el o parte *numită Prigoreni* „de dzice [vornicul] c-au fostu *sat*, noi așa știm [...] că sat *n-au fostu*, ce au fostu *niște prisăci* de târgu a moșilor noștri [...] și iaste *red<iu>*, **acel red să cheamă Prigorenei**, iar *alt sat n-au fost*” (DRH, A, XXIV, 99 <ante 1637>).

Se distinge clar încercarea de a refuza realitatea referentului geografic nou circumscris prin nume, anume Prigoreni ca parte ce se vrea răpită din Avrămești, prin negarea noii denumiri. Este o negare graduală a numelui cu intenția de a nega referentul geografic: toponimul *Prigoreni* este confirmat ca nume, dar calitatea sa se vrea a fi alta – nu este *sat*, ci desemnează doar niște *priseci* sau un *rediu*, de fapt niște *priseci într-un rediu*. Suficient pentru scopul propus, deoarece obiectul principal al litigiului era *oiconimul*, implicit *satul*.

Același reflex de identificare a toponimului nou creat cu obiectul geografic circumscris prin acesta provoacă într-un document de la 1765 chiar modificarea unei hotarnice vechi pentru a face față noii situații. De această dată strategia este diferită, și anume cei care vor să împiedice ruperea unei părți din proprietatea lor sub un nou nume nu recurg la negarea noii denumiri, ci modifică vechea hotarnică incluzând și noul toponim printre reperele hotarnice care circumscriu legal proprietatea în litigiu. Proprietarul în cauză este Mănăstirea Probota, cu moșiile Mircenii și Nănășeștii, la care se adaugă în acel an 1765 și *Poiana Turbată din susul mănăstirii*, poiană la care aveau pretenție „unii din țărani și anume *cu gura lor zicându că moșia Nănășeștii să numești Turbata și cum că-i a lor*” (DRA, II, 394). Din acel an, prin confiscarea noului toponim în favoarea sa, Mănăstirea Probota va avea act de proprietate pentru moșiile *Mircenii și Nănășeștii și cu Poiana Turbată*.

O ultimă ilustrare a acestei categorii, deși fără exprimarea dorinței de a nega existența numelui sau de a-l confisca în favoarea lor, am găsit-o în jalba sătenilor din Poiana Lungă *ot Botoșani*, care se plâng de împresurare, eveniment considerat extrem de grav pentru comunitatea lor, pentru că „locul unde se află ei ar fi tot codri, iar de hrană n-ar fi având”. În litigiul adus în discuție se invocă aceeași intruziune a noului nume în arealul lor, care, prin circumscrierea unui nou referent geografic, periclitează vechiul obiect geografic desemnat de primul toponim: „cu împresurare stăpânindu-să de mănăstirea Pobrata *cu nume de Potropopeni*”. În plus, există și aici o încercare de a pune sub semnul întrebării calitatea numelui, negându-l cel puțin parțial: acea mănăstire „toată hrana lor și finațul face pe ace moșie Potropopeni, *nefiind sat pe dânsa*” (DRA, II, 545, an 1787).

3.1. Trecând de la provocările geografice și istorice spre planul toponimic, vom putea încerca o explicație a acestora din perspectiva lingvistului sau cel puțin a toponomastului. Am putea releva, pentru început, obscurizarea relației referențiale, a raportului de desemnare originar prin evoluția formală a cuvântului. De exemplu, forma actuală a toponimului *Sârca*, oiconim și hidronim, nu mai evocă nimic din relația etimologică, toponimul evoluând de la forma *Serbskoj Dolina* „Valea Sârbului” atestată în DRH, A, I, 19 (a. 1401, fals parțial din 1411), prin forma *Sirbca* la cea actuală. Aceeași pierdere a semnificației inițiale a apelativelor de la baza toponimului se întâmplă în cazul în care acesta are o origine străină. Astfel, sintagma *Piscul Sohodohului* dintr-un document de la 1533, păstrat într-o traducere românească de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, conținând hotarul

satului Petrești de pe Zeletin (DIR, A, XVI-I, 351), nu poate fi considerată oximoronică decât, cel mult, la nivelul metalimbajului, pentru că relația dintre rom. *pisc* și v. ucr. *Dol*[ina] „vale” este anulată de obscurizarea sintagmei v. ucr. *Sohodol* „Valea Seacă”.

Facem observația, totuși, că această relație anulată – sau mai exact inactivă – din motivul arătat mai sus, din toponimul *Piscul* alias *Dealul Sohodolului* *, „Dealul Văii Seci” există, este drept inversată, și este funcțională în sintagma *Valea Dealul Codrului* (Dofteana-Bacău, v. Cojocaru 2005: 25 ș.u.), într-o microzonă în care două nuclee toponimice, desemnând o zonă de *câmp* și o alta de pădure sau *codru*, au dezvoltat câmpuri ample, incluzând diverși referenți geografici caracteristici zonelor, inclusiv văi identificate prin raportare la un deal deja numit. Viabilitatea hidronimului citat aici este confirmată de o variantă sinonimică a sa, care constituie, în fond, o glosare a acestuia: *Pârâul la Dealul Codrului*.

Alte exemple din categoria toponimelor românești de origine străină care pot provoca la nivelul metalimbajului comentarii similare celor de mai sus pot fi *Suha Seacă* și *Sușița* [astăzi *Șușița*] *Seacă*, fals tautologice – în toponimia românească nu credem că au fost atestate denumiri de tipul *Valea Seacă cu Apă sau *Valea Seacă fără Apă, adică tocmai *Suha Seacă* – *Suhurluiul cu Apă* și *Suhurluiul Sec* din Covurlui (MDG, I, 294/2), unde baza lexicală v. turc. are același sens ca slv. *Suchu* (v. Moldovanu 2007–2008: 23).

În cazul unui dublet toponimic, rom. *Valea Întunecoasă* vs magh. *Sötétpatak*, sat al comunei Lunca de Jos, județul Harghita (TTRM, I₂, 1266/1), s-ar putea face o precizare a direcției de traducere ținând seama de sensul entopicului maghiar *sötét* „întunecos” și de faptul că în română forma obișnuită a toponimului în aceste situații este *Valea Neagră* (cf. Filipești – Bacău).

Obscurizarea relației referențiale poate avea loc și în cazul toponimelor românești, nu numai în cazul celor de origine străină, slavă, maghiară etc. păstrate în limba română. În acest caz se poate produce o reetimologizare sau etimologie populară. *Sângeroasa*, afluent stâng al Bistricioarei la satul Tulgheș – Harghita, constituie obiectul unor reinterpretări care se îndepărtează de la explicația originară simplă, vale cu sângeri, adică *Cornus sanguinea*. Nu se poate aplica în acest caz conceptul, propus și definit de Dragoș Moldovanu, de *resemantizare*, în anumite condiții, a apelativelor de la baza toponimelor (Moldovanu 1985: 23–32), pentru că această reinterpretare nu pleacă de la caracteristici ale obiectului geografic denumit, ci reprezintă doar o reinterpretare a bazei apelativice a numelui (*sânge/sângeros* în loc de *sângeri*).

Revenind la categoria toponimelor de origine străină, etimologia populară sau atracția paronimică, uneori parțială – adică afectând numai un component al sintagmei toponimice –, a condus la rescrierea relației referențiale originare în cazul toponimului românesc de origine maghiară *Sucmezăul* (fost sat din comuna Corbeasca – Bacău), din magh. *szük* „îngust” și *mező* „câmp”, denumind un teren agricol îngust, situat între râul Siret și Dealul Mare. La 1829 este atestată forma

hibridă „româno-maghiară” *Supt Mezeul* (TTRM, I₂, 1128/2), o tentativă de a resuscita, măcar parțial, o relație referențială pierdută prin trecerea toponimului dintr-o limbă în alta.

3.2. Dacă nu o obscurizare, cel puțin o alterare a relației referențiale primare are loc în anumite cazuri, ca urmare a dinamicii câmpurilor toponimice. Astfel, în același masiv Suhard menționat mai sus, două pâraie, *Suhărzul Mare* și *Mic*, nu izvorăsc de sub muntele omonim *Suhărzul*, așa cum ne-am așteptat, ci de sub vârful Fărăoanele, situat la NV de acesta. Legătura etimologică evidentă dintre toponimele menționate este o dovadă că suntem în prezența unei restricții a desemnatului inițial, în ceea ce privește oronimul *Suhărzul*. O dovadă în plus este și faptul că oronimul Fărăoanele se interpune astăzi, geografic vorbind, între oronimele *Suhardul* și *Suhărzul*, creându-se în consecință un câmp toponimic discontinuu, care este secundar în raport cu cel inițial dezvoltat fără îndoială de o manieră compactă, contiguă. Se mai impune o remarcă în plus referitoare la cele două sintagme hidronimice: suntem în prezența și a unui fenomen de suspendare a funcției sau valorii diminutive a sufixului *-el* din toponimul de bază al celor două sintagme, în acest mod evitându-se interpretarea oximoronică, respectiv tautologică a formelor *Suhărzul Mare*, respectiv *Suhărzul Mic*.

Tot o alterare a raporturilor de desemnare, însoțită de o disoluție aparentă a câmpului toponimic, a avut loc în cazul a două pâraie cvasiomonime, *Diacă*, afluent al Bistriței Aurie, și *Dieciu*, afluent al Coșnei din bazinul Dornei (aceasta din urmă afluent al Bistriței). Nu suntem aici în prezența unei diferențieri formale pentru evitarea omonimiei, ci a refacerii formei de singular a numelui după pluralul *Dieci* prezent în numele obcinei – *Obcina Diecilor/Șaua Diecilor* – de sub care izvorăsc cele două pâraie. Forma *Diacă* este cerută de forma feminină a entopicului *vale*.

O combinare a explicației geografice cu una lingvistică este necesară și în cazul prezentat mai sus, cel al toponimului *Siretul Vechi*, denumind o mahală a târgului Siret, numită și Sasca, pentru că este situată pe dealul Sasca, oronim care a sugerat și o relație etimologică cu voievodul Sas din secolul al XIV-lea. Locul său în ierarhia câmpului toponimic pare a fi într-o secțiune subordonată oiconimului Siret, atestarea târzie (TTRM, I₂, 1068/2, a. 1785) explicându-se prin aceea că necesitatea denumirii a apărut, probabil, în momentul extinderii târgului dincolo de limitele sale istorice. Ipoteza originii denumirii de la un eventual curs vechi al râului Siret, din apropierea mahalalei atestate cu acest nume la sfârșitul secolului al XVIII-lea, nu se susține nici geografic, locul fiind situat pe o înălțime, și nici istoric, în lipsa atestărilor unui *Siret Vechi în zonă, așa cum apare de altfel în alte părți ale lungului său curs (Pașcani, Tecuci etc).

Am putea înscrie în categoria cazurilor de alterare a relației referențiale primare și acela în care această alterare se produce printr-o relație strict între nume. Astfel satul *Văleni* din Neamț este situat pe *Pârâul Vălenilor*, afluent drept al Moldovei. Am avea, așadar, un hidronim motivat prin numele satului: Pârâul Vălenilor este pârâul care trece prin satul numit Văleni. Însă pârâul este numit și *Valea Mare* sau *Moreanca* și *Pârâul*

Morenilor, fapt care rescrie relația dintre hidronim și oiconim: în mod firesc, punctul de plecare este *Valea Mare* sau **Valea Moreanca/Moreni*, pârâul, locuitorii de pe aceasta numindu-se *Văleni*, adică „cei de pe vale”. Pentru a plasa corect în această ecuație varianta denominativă *Pârâul Vălenilor*, trebuie luat în considerare statutul entopicului *pârâu* în sintagma hidronimică: în cazul discutat, acesta nu a făcut parte din sintagma hidronimică în calitate de substituent al entopicului *vale* – *Valea Mare* vs **Pârâul Mare* –, ci doar ca posibil constituent într-o expansiune a sintagmei inițiale, sub forma **Pârâul Valea Mare*. În sintagma sinonimică, *Pârâul Moreni/Moreanca*, faptul că varianta denominativă incluzând entopicul *vale* nu este atestată direct nu schimbă datele problemei, ea fiind presupusă de forma oiconimului. Motivarea celor două hidronime sinonime o găsim în MDG, IV, 389/3–390/1: „cursul acestuia [= al pârâului Moreanca] fiind *repede*, și-a săpat o albă *adâncă*. Pe el sunt *mori*”. O ipostază absolută a concurenței denominative reprezentate de patronimul devenit oiconim chiar și asupra hidronimului din care acesta din urmă provine este oferită de același MDG, V, 731/3: satul *Văleni* din comuna *Viltotești*, județul *Fălciu* este „așezat pe *valea Văleni* între dealurile *Dumbrava Mare* și *Comoara*, pe unde trece și pârâul *Făgădăul*”. Pentru denominatori nu a mai avut relevanță numele inițial al pârâului. Aceasta reprezintă, de fapt, o tendință de refacere la nivelul câmpului toponimic a unității elementelor geografice presupuse a sta la baza câmpului: satul și pârâul.

4. Problema fragmentării câmpurilor toponimice și a intersectării acestora a fost deja atinsă în comentariile de mai sus, în analiza câmpului *Suhardul*. Și acest proces conduce la o alterare, cel puțin, a relației referențiale inițiale, dacă nu chiar la obscurizarea acesteia. Astfel, în aceeași zonă a masivului *Suhard* găsim un sat denumit *Valea Bancului*, care este situat pe râul *Coșna*, și nu pe un presupus **Valea Bancului*, după cum ne-ar sugera numele așezării. În zona apropiată nu am aflat nici o apă cu acest nume, doar în amonte de acest sat un afluent al *Coșnei* se numește *Băncușorul*. Acest hidronim cu formă diminutivală nu clarifică lucrurile, dimpotrivă, ne obligă să găsim acel hidronim în forma de bază, de la care s-a format prin diferențiere hidronimul *Băncușorul*. Nu există în prezent un hidronim *Bancul* care să justifice forma diminutivală a celui alt hidronim, dar există muntele *Bancu* (1283 m), între râul *Coșna* și afluentul său *Băncușorul*, la NV de satul *Valea Bancului*. Însă nu se poate stabili o relație directă între hidronimul *Băncușorul* și oronimul *Bancul* (v. Moldovanu 2014: XII). Luând în considerare aceasta, ca și faptul că acum oiconimul *Valea Bancului* are o poziție excentrică, în afara câmpului său, nu putem decât să presupunem că cel puțin cursul inferior al râului *Coșna* s-a numit *Bancul*. În felul acesta se reface și unitatea câmpului toponimic, incluzând componentele discutate mai sus: două hidronime, un oiconim și un oronim, desemnând obiecte geografice aflate inițial în raport de contiguitate relativă.

Rezolvarea adecvată a tipurilor de cazuri ilustrate mai sus are șanse mai mari de a fi atinsă numai prin considerarea și utilizarea critică a tuturor factorilor implicați, și anume a celor istorici, geografici și lingvistici.

BIBLIOGRAFIE

- Cojocaru 2015 = Vlad Cojocaru, *Micul dicționar toponimic al Moldovei, structural și etimologic și cerințele teoriei câmpurilor toponimice*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, LV, p. 73–79.
- Coșeriu 1994 = Eugen Coșeriu, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică* (editori Silviu Berejan și Stelian Dumistrăcel), Chișinău, Editura „Știința”.
- DIR, A = *Documente privind istoria României, A. Moldova*, București, 1951–1957.
- DRA, II = *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II. *Moldova*, București, Editura Academiei, 1961–1966.
- DRH, A = *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, I–XXVII, București, 1975–2006.
- Dumistrăcel 1983–1984 = Stelian Dumistrăcel, *Rolul variabilei geografice: „lacul” de lângă puț*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXIX, A. Lingvistică, p. 139–174.
- MDG = *Marele dicționar geografic al României*, I–V, București, Stab. Grafic „J.V. Socec”, 1898–1902.
- MDTM = *Mic dicționar toponimic al Moldovei, structural și etimologic*, partea 1, *Toponime personale* (autori Daniela Butnaru, Dinu Moscal, Ana-Maria Prisacaru, Vlad Cojocaru, coord. prof.univ.dr. Dragoș Moldovanu), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014.
- Moldovanu 1985 = Dragoș Moldovanu, *Un fenomen ignorat în anchetele dialectale: resemantizarea toponimelor*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXX, A. Lingvistică, p. 23–32.
- Moldovanu 2007–2008 = Dragoș Moldovanu, *Hidronime de origine veche turcică în sudul Moldovei*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XVII–XVIII, p. 7–26.
- Moldovanu 2014 = Dragoș Moldovanu, *Introducere la MDTM*, p. VII–XVIII.
- Popescu-Argeșel 1983 = I. Popescu-Argeșel, *Masivul Suhard. Ghid turistic*, Colecția „Munții noștri”, București, Editura Sport-Turism.
- TTRM, I₁₋₂ = *Tezaurul toponimic al României. Moldova* (coordonator: Dragoș Moldovanu), I₁₋₂, *Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale (1772–1988)*, București, Editura Academiei Române, 1991–1992.
- Tudose 2012 = Dumitru Tudose, *Munții Bistriței. Toponimie*, Iași, Editura PIM.
- URICARIUL = Th. Codrescu, *Uricariul*², I–XXV, Iași, 1871–1895.

HISTORICAL AND GEOGRAPHICAL CHALLENGES FOR TOPONYMY

ABSTRACT

Beside the challenges coming from history and geography, the idea of these lines was suggested by the study *Rolul variabilei geografice: „lacul” de lângă puț*, written in 1983–1984 by Stelian Dumistrăcel, where the linguist from Iași makes a semantic analysis of the terms *fântână* and *puț*, surprisingly illustrated also by a document from 1803. In the same document we found support for an older concept we proposed two decades ago, that is the denial of the toponym in order to reject the geographical object. We also discuss the possible alteration of the denominative function in toponymy, fragmented toponymic fields and reconstruction of the initially homogeneous, unitary fields, all these phenomena being the expression of the dynamics of such structures.

Keywords: *denial of a toponym, toponymic fields alteration, denominative function, fragmented fields, geographical challenges.*